

tijdelijk een be-
at in zoo'n geval
n alle willekeur
lat overleg afge-
atistische gemeen-
het bezwaar van
ontgaan werd.
k hiermee eigen-
t had geponeerd

el geeft me aan-
geven. De Knoop
van een „nages-
s, als dit „over-
wordt, dan wan-
de hand heele-
nken we precies
bedoeld, dat de
en over een be-
ant zou willen
met dien te-
ch dat hij zich
t had tot de te
het college des-
en man, dien de
ikt, op dit punt
Bij zulk overleg
m allen gelijke-

pen" is door het
alificeerd, maar
n, er mag toch
over zondigen?
ettigd worden?"
en bepaald per-
int iets speciaals
heeft? Dus toch:
-zoekerij is het
isch". De Knoop
oel?
len antwoorden,
nooit losmaken
de regel, het
anders zou men
rijgen: een ver-
zoals het ietwat
tar heet), zonder
ler het bewuste,
le doel zoekende

besnijden", zegt
s soms draaglijk
n: men kent het
danus (Galaten,
Jeruzalem wel
de vrijheid der
de onderhouding
wachtinge wetten
dat in die uit-
lag ook de vrij-
or de geloovigen
ste vrijheid daar-
klaard, noch als
ingezien. Zelfs
uit praktische
lijk, Hand. 16:3;
is Paulus zoo
beginsel gaat
erde beschou-
die vindt Paulus
m niet gespaard
n van de „toon-
r dat David het
" heeft Christus
het in bescher-
mdat ik indertijd
ur iets breder

Ik ben met een
us operatum, niet
als ik netjes blijf
siche gemeenschap
wat er „achter",
ketenen en verbie-
zen" van elkan-
te ik het „wezen"
mijn positie. Is
zenlijke bewaard
" inderdaad een
an eerlijk overleg
st „loopen".
tel, een bepaald
heden inzake de
le verhoudingen,
t juist over het
Wat is er tegen,
oval, mits onder
raat alleen, maar
ren dominee) die
eg doet dan nie-
in vervolgpreken
zou dan met een
tie van het „loo-
agstukken van de
eeks van preek-
g" kan bepaalde
dje. En zoo voort-
lekeur? Ik meen,

dat de deur er juist zoo goed als mogelijk is door
gesloten wordt. Wat zouden heel wat loopers een
zweetdruppeltjes op het glanzend voorhoofd krijgen,
als ze den dominee, dien ze eens voor een keertje,
of enkele malen ontgaan wilden, in duidelijke
woorden, moesten aangeven, om welke bepaalde
reden ze dezen keer den ander eens wilden hooren?
Als in een bepaalde kerk eens gedurende één week
het loop-vraagstuk werd behandeld door een eerlijk
gesprek tusschen leden en dominees, ik denk, dat
den volgende Zondag geen enkele dominee zich
meer zou moeten troosten met de door mij wel
eens van iemand verhaalde opmerking, dat hij
op de plaatsen, waar de menschen niet zaten,
tenminste engelen gezeten „zag". Ik kan den troost
niet deelen; want stoeien zijn nu eenmaal voor
menschen van vleesch en bloed gefabriceerd.

Nu ik toch weer over de zaak bezig ben, geef ik
nog even mijn aandacht aan twee brieven, die ik
trog van correspondenten, die een paar zinnigjes
van Voetius aanhaalden, waarin het loopen werd
verdedigd. Ik heb — dit zeg ik even — geen tijd
gehad, het citaat te controleeren, want juist ter
plaats, waar het staan moest, was het boek ge-
havend. Maar ik zou willen zeggen: Voetius zegt
ons hier voor onze verhoudingen toch niet altijd
het daarvoor passende woord? Zoodra de over-
heid ons dominees op ons dak stuurt, want zoo
was het toch vaak in vroeger tijd, en zoo zou het
kunnen gebeuren, wanneer we hier de nationaal-
socialistische heerlijkheden kregen, staat de zaak
onmiddellijk anders. Dan heeft de gemeente
niet den man beroepen. Bij ons evenwel is elke
predikant beroepen door de gemeente. Mooie
formulieren, mooie gebeden, en menig vaarske daar-
toe. Nog iets komt erbij: in de dagen van Voetius
had men predikanten met uiteenlopende richting:
de een preekte de belijdenis, de ander niet. En
er was vaak (tengevolge van overheidsdwang of
traagheid) niets tegen te doen. Ook dat ontbreekt
bij ons. Elk preekt de belijdenis; de gemeente
heeft volle rechten; wie de belijdenis niet hand-
haaft, kan worden behandeld; moet worden be-
handeld. In een hervormde kerk, waar een „gerefor-
meerde" den stoel wisselt met een ethische, een
vrijzinnige, kan mijn „loop"-artikel niet loopen.
Niet, omdat de gedachte onjuist is, maar omdat
de hervormde kerk-inrichting de theocratische
rechten schond; de leden moeten daar eerst weer
de reformatie der kerk ter hand nemen, om het
recht op te eischen, dat zij „hebben": een pre-
dikant, die de gemeente ontvouwt, wat de gemeente
belijdt. Maar bij ons bestaan die toestanden niet.
En als men dan toch — soms uit bezwaar tegen
den INHOUD van sommige preeken — gaat
„loopen", dan geeft men alweer zijn rechten prijs,
en laat het beginsel der reformatie der kerk ook
al weer los.

Met een opus operatum zijn we niet klaar.

En met een gezegd gezegde van Voetius al
evenmin.

K. S.

De Nationaal-Socialistische Beweging en de „Leidsche... classici".

De classis Leiden heeft zich bezig gehouden
met de vraag, hoe de kerk zich moest gedragen
tegenover leden, die in de netten van de Neder-
landsche nationaal-socialisten verward geraakt
waren. Andere kerkelijke vergaderingen doen des-
gelijks. Het rapport der classis Leiden trok alge-
meen de aandacht; het verscheijnt binnen enkele
dagen, misschien is het er al bij de verschijning
van ons nummer, bij den Heer J. Karstens, Hooi-
gracht, Leiden, waar het voor 4 cent per nummer
te verkrijgen zal zijn; de prijs is zoo laag gesteld,
omdat men denkt aan verspreiding onder jongeren.

Natuurlijk kan men dit rapport niet voldoende
leeren kennen, als men alleen de conclusies leest.
Men dient geheel de argumentatie erbij na te
gaan. Als dan ook in „Volk en Vaderland" van
14 April '34 het rapport der „Leidsche classici",
zooals het er wat vermakelijk en vermoedelijk ook
wat onbeholpen staat, alleen wordt „besproken"
aan de hand van enkele „overwegingen" en „con-
clusies", nog wel nader van de „voornaamste
punten", dan is reeds daarom de bespreking on-
voldoende.

Het rapport der „Leidsche classici" wordt door
het orgaan — men kent de kerkelijke wereld blijk-
baar slecht — aangezien als een verklaring van
het standpunt der „Gereformeerde Kerken". Voor-
zoover hierin een element van waarheid zou kun-
nen liggen, verdient het in deze rubriek de aan-
dacht, na te gaan, wat het orgaan der nationaal-
socialisten op het ons meest interesseerende punt
te beweren heeft.

Daar is allereerst de plaats, die aan Gods Woord
wordt toegekend. Het Leidsche rapport had be-
weerd, dat de z.g. „grootte beginselen", waarvan
het nationaal-socialisme uitgaat wil „wel steunen
op de menschelijke wijsheid, maar niet gebaseerd
zijn op Gods Woord". Men zou hier misschien
iets anders hebben kunnen uitdrukken, maar de
bedoeling is duidelijk.

Het nationaal-socialistische orgaan evenwel acht
hier een „nest van misvattingen" aanwijsbaar.

Wij meenen evenwel dat nest in den boom van
„Volk en Vaderland" zelf te zien.

Niet alleen toch worden de begrippen „ethische

idee" en „ethiek" door elkaar gebruikt, maar ook
wordt hier over ethiek en over ethische grond-
slagen gesproken op een wijze, die te veel herin-
nert aan het met vette letters in hetzelfde num-
mer te lezen opschrift: „ondeskundigheid als
methode". Beweerd wordt, dat de „ethiek" van de
N. S. B. „identiek is met de Christelijke". Maar
die „ethiek" der N. S. B. is even fictief als „de
Christelijke"; ik herzeg: „de" christelijke. Wie
van de christenen zooveel weet, als noodig is,
om over zulke vraagstukken propagandistisch te
spreken, zal erkennen, dat „de" christelijke ethiek
(anders dan een christelijk leven) in den hier aan
het woord „ethiek" gehechten zin niet bestaat;
en dat iemand, die — gelijk hier in denzelfden
volzin gebeurt — beweert, dat „ethische begin-
selen" „voortvloeien" uit „de" „Christelijke re-
ligie", daarmee al dadelijk bewijst, dat de rede-
neergang van deze leiders „niet op Gods Woord
gegrond is". Want Gods Woord moet er nu juist
niet precies niets van hebben, als men „ethische
beginselen" laat „voortvloeien" uit „religie"; niets
ook heeft het van doen met dat fantasieeren over
„de" religie; welke fantasie dan voorts de vraag
naar Gods Woord, als richtsnoer en rechter over
de bestaande „religies" moet smoren.

De heeren bewijzen zelf, niets te verstaan van
wat de „Leidsche classici" willen. „De ethiek",
zoo zeggen ze, wordt door hen (de N. S. B.-ers)
„als sociaal-politieke factor vooropgesteld". Kom
aan; dat is al als het waar is, verkeerd. Want
niet „de" „ethiek", die trouwens niet bestaat,
maar de wet van God is voorop te stellen. Doch,
— zoo lezen we dan verder — „door de Kerke-
lijke verscheurdeheid der natie kunnen wij ons
niet inlaten met moraal-theologie". Over dat
laatste zijn we niet rouwig, want dan kwamen er
nog meer ongelukken. Alleen maar: wanneer men
hier „ethiek" en „moraal-theologie" op zulk een
manier tegenover elkaar stelt, dan onduikt men
toch de moeilijkheid. En gaat tevens voorbij aan
de eigenlijke bezwaren, die ingebracht worden.

Want wat is dat voor een „ethiek", die geen
„moraal-theologie" bepaalt? We laten nu alle
onderzoek achterwege naar de woorden „ethiek",
„moraal" enz. Maar het is duidelijk, dat deze
„ethiek" geen inhoud heeft, dat zij als „ethiek"
niet bestaat, niets te zeggen heeft. En dat we dan
ook geen ethiek hier te wachten hebben, doch
alleen maar de tyrannie van wat deze leiders de-
creteren zullen.

„Daarom", zoo wordt dan ook betekeningsvol
vervolgd, „is onze Staatsleer opzettelijk geheel
abstract en formeel gehouden". Afdgedacht
nu daarvan, dat dit wetenschappelijke humbug-
praat is, omdat een „leer" nooit abstract en for-
meel kan „gehouden" (!) worden, en het fascisme
zelf daartoe ook allerminst geneigd is, weerlegt
het stuk zichzelf ook op dit punt. „Het fascisme
is mogelijk bij ELKEN vorm van religie, wat
trouwens eveneens van elk ander
staatkundig stelsel geldt", zoo lezen we.
Erger kon men niet ingaan tegen wat wij christe-
lijk noemen; duidelijker kan men voor die gere-
formeerden, die nog hun naam verdienen, niet
demonstreren, dat de classis Leiden terecht de
beweging heeft afgewezen als in strijd met Gods
Woord. Is reeds het spreken van „vormen van
religie" voor ons onaannemelijk, hetzelfde geldt
van de stoute stelling, dat elk ander staat-
kundig stelsel mogelijk is bij elken vorm van
religie. Hier worden „religie" en „moraal-theo-
logie" opgeborgen op den zolder van wat of voor
het „hart" — in tegenstelling met den konkreten,
alle levensreinen vernieuwend dien van
God — is, of „geheel abstract en formeel gehou-
den" wordt, naar het schijnt. En dan zullen we
daartegenover de nationaal-socialistische konkrete
kommando's krijgen voor het niet-met-de-religie-
te-maken-hebbende leven van den gezegenden
staat. En voor alles en nog wat, waarover de staat
(d.w.z. de kring der regeerders) belijft te bedillen.

Ze willen ons dan nog wijs maken dat dat christe-
lijk is. Het eenige voordeel is, dat ons zonder
omwegen gezegd wordt, dat elk staatkundig stel-
sel, ook het Russische dus, mogelijk is bij elken
vorm van religie, ook den „gereformeerden"
„vorm" dus. Duidelijker konden de heeren de
kerk niet in het gezicht slaan, rauwer haar den
asschepeelstersdienst niet opdragen, ongerefor-
meerder haar de onwezenlijke binnenkamer-stich-
telijkheid van de liberalen van eertijds niet opdrin-
gen, markanter ons niet steunen in het uitspreken
van ons bezwaar, dat men hier den duivel uit-
drijft door Beëlzebul, den overste der duivelen.
„De historie levert het bewijs", zeggen ze dan
in het jaar van het Eeuwfeest der Scheiding;
der Scheiding, die o.m. een protest is geweest
tegen de inmenging van den koning in zaken der
kerk, met volle behoud — naar de koning dacht
— van elks „vorm" van „religie".

Wat hebben onze menschen, onze jongelui, aan
deze zware termen voor al te lichte, luchtige
gedachten? Als daar zijn: dat de Nederlandsche
(nationaal-socialistische) staat God zal erkennen
als de drijfkracht van het nationale zedelijke
leven? Of dat het christendom de essentiële in-
houd van den geest onzer natie is? Woorden,
woorden, verlegenheidstermen, mythen, — anders
niet. De drijfkracht is God? Maar Hij is voor

deze „leiders" de Rechter niet, — want de staats-
leer is formeel en abstract, en de heeren hebben
ethiek, die zich niet inlaat met „moraal-theologie".
Die drijfkracht kunnen ze van mij cadeau krijgen;
de loge weet ook alles van den Opperbouwheer
van het heelal, en dat klinkt dan nog veel werke-
lijker dan deze „drijfkracht". Het Christendom
(welk?) is de essentiële inhoud (moet ge niet
gelooven) van den „geest" (wat is dat voor een
ding?) onzer natie? Wel ja, maar de natie was
zoo „kerkelijk verscheurd", dat de heeren zich
niet konden inlaten met moraal-theologie... En
dan toch „het christendom" een essentiële in-
houd van den geest der natie? Abstractie, fictie,
termenpraal, — meer krijgt men hier niet. „De
religieuze, de theologische verschil- en geschil-
punten tusschen de kerkgenootschappen zullen
geheel aan deze worden overgelaten, aldus wor-
den we getroost. We weten er alles van. Maar als
het „christendom", dat in den „geest" der natie
essentiële inhoud heet, nu eens, niet in den
„geest", dat makkelijke asyl der verlegen propa-
gandisten eener nieuwe toekomst, maar in de
woorden, de daden, de belijdenissen der
kerk zoo wakker wordt, dat het zich verzet tegen
de verkrachting van Gods wet, zooals de staat ze
aandurft, onder dwangbevel nog wel van hou-zee-
geroep? Dan komt de knechting; en die zal
heusch niet abstract, en formeel gehouden worden.

Lezen we dan nog aan het eind, dat de N. S. B.
„op basis der bovennatuurlijke ordeningen" staat,
en letten wij er op, dat hier die bovennatuurlijke
ordeningen stuivertje wisselen met de „zedelijke
beginselen" van daar straks, terwijl dan voorts
de staatsleer abstract en formeel gehouden wordt,
dan begrijpen we van den hokus-pokus heelemaal
niets meer.

We verstaan alleen maar, dat het aan het eind
komende citaat van Oranje „geroofd" is:

God ende alle eerlijke lieden
sullen onse daden erkennen.

God wel, — maar die eerlijke lieden vast niet.
Want in den mist kent men niet, onderscheidt
men niet, erkent men dus ook niet.

K. S.

Het effect der contrasten.

W. A. Wagener, Sjanghai. — Brusse, N.V.,
Rotterdam.

In het vorige artikel heb ik met de bespreking
van „De Herberg met het Hoefijzer" van A. den
Doolaard, dat een van de voortreffelijkste proeven
is van het nieuwste proza, teruggegrepen op de
artikelenserie, die ik indertijd (in de nummers
23—41 van den vorigen jaargang) over dat nieuwste
proza heb geschreven.

Andermaal is daartoe aanleiding, nu ik ditmaal
te wijzen heb op het boek „Sjanghai", dat als
debut van den journalist-schrijver W. A. Wagener,
bij de N.V. Brusse te Rotterdam is verschenen.

Want dat boek „Sjanghai" is weer geheel proeve
van het proza der vernieuwing: reportage- en fil-
mische roman tegelijk. En dan alszoodanig nog
weer uiting — en heel merkwaardige uiting —
van een der kunstrichtingen, die de samenstel-
lende factoren zijn van het principe der nieuwe
zakelijkheid.

Wat de reportage- en de filmische roman zijn
behoef ik, na de uiteenzetting in de genoemde
artikelen, niet in den breede aan te geven. Het
zij genoeg, er aan te herinneren, dat de reportage-
roman is: het werkelijkheids-verslag, zoo, dat de
lezer niet noodig heeft de bemiddeling van den be-
schouwend en ontledend auteur, maar dat hij
de dingen zelf ziet, zooals ze zijn, exact, nuchter,
klaar; en de filmische roman, nauw daar aan
verwant, is: het werkelijkheidsbeeld, beeld-in-
lijnen, dat abrupt, zonder overgangen en verklar-
ingen, voor het oog van den lezer verschijnt.

Een boek dat de vereniging is van deze beide
opvattingen, is dus een roman van werkelijk ge-
beuren, dat wordt meegedeeld als op een film:
kort, snel-wisselend, zonder commentaar, be-
staande uit brokstukken, die eenvoudig op elkaar
worden gelegd. Men kent in de fotografische
reportage-kunst de methode der z.g. close-ups,
het opbouwen van een beeld uit fragmenten-zon-
der-verband. Zoo is ook deze filmische reportage-
roman: close-ups in woorden. En die close-ups
bestaan uit: krantenberichten, bulletins, gesprek-
fragmenten, verhaal-flitsen, veelal in verschillend
lettertype gedrukt (men denke aan het indertijd
besproken boek van B. Stroman „Stad") en aldus
optisch van zeggings.

Zulk een roman nu is „Sjanghai" van Wagener.
Maar hij is nog meer: hij is, zooals ik boven
zei, ook nog uiting van een der kunstrichtingen,
die in de nieuwe zakelijkheid hun neerslag heb-
ben gevonden.

In de schilderkunst (en ook in de bouwkunst)
van 10 of 15 jaren geleden waren vier elementen
overheerschend: kracht van kleur, van lijn, van

vlakverdeling, van beweging. Met een van deze vier als hoofdelement ontstonden verschillende richtingen. Het post-impressionisme accentueerde de kleur, het suprematisme de lijn, het kubisme het vlak, het futurisme de beweging. En de individualiteit van den kunstenaar bracht in die richtingen weer allerlei variaties: zoo was b.v. een variatie van het post-impressionisme het z.g. simultanisme, dat zijn uiting zocht in gelijk-werkende, maar contrasteerende kleuren.

Dat simultanisme nu, dat in de schilderkunst (b.v. bij Delaunay) en ook in de bouwkunst van de twintiger jaren dezer eeuw gevonden wordt, heeft ook in de literatuur gestalte gekregen. In het proza van buitenlandse auteurs als Romains, Dos Passos, Joyce, Döblin e.d. (die ik allen noemde in de boven gereleveerde artikelen-serie) worden proeven gegeven van dat simultanisme. Ruimtebegrip en tijdsbegrip werken daar naast elkaar, maar door felle contrasten tegelijk tegen elkaar in, tengevolge waarvan een koortsachtig-snel tempo en een uitsluitend op het visuele gericht beeld ontstaan. Gelegenheid om na te denken krijgt de lezer niet: over het eene moment golft onmiddellijk het andere heen, volkomen andersoortig van inhoud, naar het schijnt, en dikwijls ook bijna-tegenovergesteld gelocaliseerd — maar in zijn wezen van gelijke strekking en gelijken geest. Dat het kleine gebeuren, ergens in een onbeteekend particulier leven, en het groote gebeuren, dat de wereld beroert, ten slotte door eenzelfde mechanisme worden in gang gezet, beide uitingen zijn van menselijke bewegingen en contrasteerende menselijke krachten — dat is de bedoeling van van zulk simultanistisch werk (men denke maar aan Dos Passos „42nd Parallel“). En daarbij vallen de grenzen van tijd en ruimte absoluut weg: het doet er niet toe of iets gebeurt 's avonds, of 's morgens, gister of vandaag; of het voorvalt achter gesloten kamersdeuren, waar een mensch met zichzelf alleen is, dan wel in een Congreszaal, waar honderden samenzijn, in een westersche wereldstad of op een oostersche wereldzee: dat het gebeurt, daar komt het op aan, en dat het altijd, hoezeer contrasteerend, door een zelfde drijfkracht gebeurt, daar gaat het om.

Dit simultanisme nu is de „richting“ van dezen roman „Sjanghai“: het gelijk-werkende maar contrasteerende beheerscht het beeld, dat hij geeft. Metterdaad is dus „Sjanghai“ een proeve van het nieuwste proza: een klaar, nuchter werkelijkheids-verslag, simultanistisch opgezet, en daarom koortsachtig-snel van tempo en op het visuele gericht.

Het is wel heel noodig, dat men zich van deze structuur rekenschap geeft, alvorens men erover oordeelt.

Want begint men het boek te lezen zonder op deze dingen te letten, dan krijgt men den indruk van waanzin. Op de meest chaotische manier flits alles na en naast elkaar op „het witte doek“ van de bladzijde voorbij: een stuk krantenbericht, een rijmpje zonder kop of staart, een mededeeling omtrent een of ander bekende diplomatieke figuur, een verhaal-moment; twee, drie soorten van letters komen voor: een fel-draatsch tooneel van oorlogsgeweld wordt, zoo maar, onderbroken door een stukje erotiek, dat honderden mijlen ver weg zich afspeelt; eventjes staan Nora of Phyl of René van Dyke (verhaalpersonen) scherp voor ons en dan vervagen ze meteen en zien we Sir John Simon of Hoover of Stimson in hun plaats: overgang is er niet tusschen. Nora-Hoover-Tsang Kaj Sjek, d.i. Londen-New-York-Sjanghai zijn in een en hetzelfde moment op het doek. Vermoeid en verbaasd slaat men bladzij na bladzij om en wat er volgt vermoeit en verbaast nog meer dan het vorige. 't Geheel is een kakophonie van telefoongerinkel, schrijfmachinegetik, machinegeweer-geblaf, sirene-geloei, jazz-muziek.

Heeft men echter dit zonderlinge mengelmoegeclassificeerd, d.i. begrijpt men dat het is het bouwmateeriaal van een simultanistischen reportage-roman van het moderne slag, dan gaat men het zien als een groot close-up en dan komt er ook tekening in.

Sjanghai, — dat is het tooneel van de internationale verwikkelingen in 1932, toen Japan in grove expansiezucht de hand uitstreckte naar het mondingsgebied van de Wangpoe en vloottenheden van alle mogendheden aansnelden om hun concessies te beschermen;

Sjanghai — dat is het onderwerp van heftig bewogen kabinet-zittingen in Londen en New-York, van spannende uren in de Volkenbondconferenties te Genève, waar de Chineesche gedelegeerde Yen en de Japannees Saoto elkaar bekampen, van geheime overleggingen in het nacht-holle van regeeringsgebouwen, waar telefoonberichten komen binnenrinkelen en secretarissen code-nota's tikken;

Sjanghai — dat is de gebombardeerde, verschrikte, met ijzerdraad versperde stad vol soldaten en vluchtelingen met de silhouetten van grimmige oorlogsschepen tegen den horizon en laaienden vlammgloed tegen het firmament;

Maar: Sjanghai dat is óók de hotelkamer in Londen, waar Nora ziek ligt, omdat ze het leven niet meer aan kan;

Sjanghai dat is óók de trein, waarmee Phyl naar huis terugreist, als ze naar Parijs is overgekomen om Hugo te groeten, die er langs reist om zich te Marseille als marconist in te schepen naar China;

Sjanghai — dat is óók de straat te Genève, waar Biron onder de tram raakt en vermorzeld wordt. Sjanghai in één woord is de wreedaardigheid van het leven, overal en altijd.

De wreedaardigheid van het leven — dat is de eigenlijke inhoud, het thema, van het boek. En ze spreekt te duidelijker door de contrasten, door de overgang-looze tegenstellingen van klein-gebeuren en groot-gebeuren. Of we de bommen uit de Japanesche schepen zien vallen op het krakende Tsjapei, dan of we de vereenzaamde Phyl zien staan op het groote Parijsche station, of we de gedelegeerden in Genève zien confereren of Biron en Archy om het cafétafelte — de wreedaardigheid van het leven is de inhoud van ieder tooneel.

Ruimte- en tijdsbegrip zijn uitgebreid — ze bestaan niet meer. Tegen elkaar wentelen in de internationale zaak van het conflict in het verre Oosten en de onbeduidende affaire van de levensmoede Nora. Maar er is in die wenteling het parallelisme, het gelijk-bewegende van het simultanische en de contrasten in kleur doen beide beelden even sterk spreken.

En dan is er ook in den stijl al dat moderne van het tegenwoordige proza: het onweerhouden-plastische, het absoluut-optische, het korte, abrupte, rauwe. De Schrijver geeft alles weer met gelijke kracht: de ellende van de Chineesche moeder bij het van bloed-druipend lijk van haar zoon en de ellende van Phyl op het Parijsche perron: want ze zijn in wezen gelijk: ellende allebei, wreedaardheid van het leven daar en hier: Sjanghai altijd!

Bekijkt men zóó dit boek, dan wordt het toch wel iets anders dan een product van waanzin: dan wordt het een geweldig, een dynamisch levensbeeld, waarin de zuigende vlammenlijnen van de ellende omhoog trekken tegen zwart-donkeren nachthemel.

En dan is het simultanische juist de kracht ervan: het kleur-contrast, de tegen-wenteling doet alles. Men leest niet, maar men ziet, men grijpt met z'n oogen geen woorden-rijen, maar levende, rauw-reele beelden. Men is zelf in Sjanghai, dat is het Sjanghai-zonder-grens!

Als literair verschijnsel lijkt mij dit boek van veel beteekenis: proeve van het nieuwste roman-genre, die al de eigenschappen van het nieuwe vertoont.

En als debuut, als eerste-werk van een beginnend Auteur is het, dunkt mij, voortreffelijk. De waarnemingen zijn niet slechts scherp opgenomen, maar even scherp weergegeven. Tal van passages geven in een enkele lijn, met een paar preciese woorden een dadelijke visie. En tusschen die fel-gekleurde momenten spelen, als de lichte darteelingen van heftig-brandend vuur, los-weggeworpen keuvelarijen van den Auteur met den lezer.

Maar als boek-om-te-lezen is het voor ons volstrekt onaannemelijk.

Het stelt het leven voor als een baaierd van noodlotsmisère, een brandend Sjanghai van ellende. Het is mateloos cynisch in zijn omgaan met menschen en dingen: een vernietigende critiek op heel het culturele en religieuze bestaan van dezen tijd.

Het is herhaaldelijk scabreus in zijn tooneelen-van-klein-gebeuren — om hier niet misverstaan te worden zeg ik er uitdrukkelijk bij dat het niet is een opzettelijk-sensualistisch boek — omdat het elke omhulling wegtrekt. En dat scabreuze hoort er in, blijkens de eigen woorden van den Auteur: „de erotiek verbindt het boek onverbrekelijk aan 1932 en daaromtrent“. Die erotiek is dus óók een deel van het Sjanghai, dat het onderwerp van den roman vormt.

Het is een beangstigend-hopeloze klacht „van een naar nieuwe gestalte zoekenden tijd“, maar dan een klacht die insnerpt tegen de Evangelie-boodschap.

En — dat is het tragische — daarom een klacht, die verloren gaat in het geweld van de vernietigings-catastrofe.

Want uit de tegenwenteling wordt alleen maar vermorzeling.

En uit de contrasten wordt slechts wanhoop.

C. T.

Averechtsche theorie.

In de krant las ik, dat de christelijke auteurskring op zijn jaarvergadering een debat heeft aangehoord over „de zin van het dichterschap“.

De eene debater was de heer K. Heeroma, die bekend is als schrijver van goede letterkundige studiën.

De andere was een onbekende grootheid, zekere G. Kamphuis.

Deze heer G. Kamphuis „meende“ — zoo staat het in de krant — de christelijke poëzie „te kunnen karakteriseren als poëzie van christenen“.

Toen ik dat las heb ik mij afgevraagd, of bij iemand, die zulk een averechtsche theorie ver-

kondigt, de verantwoordelijke taak van het christelijk auteurschap veilig is.

Moet de christelijke kunst gediend worden door één, die zoo haar grondslagen loswrikt?

Meent de heer Kamphuis werkelijk wat hij zegt? dat iets christelijk is, omdat het van christenen afkomstig is, dat iets christelijk wordt omdat het door een christen is gemaakt?

Weet hij dan niet, dat juist tusschen christelijk en christen dagelijks de zwarte scheidinglijn loopt van zonde en zondigheid?

dat het de voortdurende droefheid van den christen is, dat er van het christelijke zoo weinig bij hem openbaar wordt?

dat we het zoo betreuren, dat degenen, die niet van ons zijn, het christelijke altijd meten en beoordeelen (dat is: veroordeelen) naar de christenen, als dezen zich misgaan?

Waar blijft bij deze stelling de norm van Gods Woord en Wet, die regel is van het christelijk leven en dus ook van de christelijke poëzie? Waar blijft de gebondenheid aan de ordinantiën, de openbaring der Schriften, de belijdenis, en zoo-veel meer?

Worden die allemaal christelijk, omdat ze gevonden worden bij menschen, die zich christenen heeten?

Of worden soms die menschen christenen genoemd omdat ze uit die normen leven?

Ik wil hopen, dat de heer Kamphuis dit bedoelt — anders hoort hij in den christelijken auteurskring niet thuis.

Maar laat hij dan niet komen aandragen met zulk een verwarring slichtend beweren.

We hebben werkelijk in dezen tijd iets anders noodig dan een schimmenspel.

Zeker, men kan aan deze woorden wel zulk een uitleg geven, dat ze heel positief en heel dierbaar worden.

Men kan breed gaan redeneeren over het begrip: christen, en dan tenslotte zeggen, dat, als iemand werkelijk christen is, zijn uitingen, ook zijn werk dus, daarvan het stempel zullen dragen.

Maar laten we toch asjeblijft niet met begrippen gaan goochelen.

Zooals het in het krantenverslag te lezen staat is de bewering van den heer Kamphuis een wan-product van averechtsche theorie.

En laten we het hem dan maar eerlijk zeggen, dat we van een christelijk auteurschap op zulk een basis niet gediend zijn.

W. B. H.

Vragen van GEESTELIJK EN ZEDELIIK LEVEN

Het lidmaatschap van den Alg. Ned. Wleirijdersbond en van de Ned. Jeugd-Herberg-Centrale.

Ik ontvang de vraag, of een christen lid kan en mag zijn van den A.N.W.B. en van de N.J.H.C., die beide door loterijen hun organisatie trachten te versterken en te propageeren.

De vraag is nogal beperkt. Ze gaat uit van de veronderstelling, dat er voor een christen in 't algemeen geen bezwaar is tegen het lid-zijn van deze twee organisaties, maar dat het geoorloofde van dat lidmaatschap dubieus wordt door de toekomstige omstandigheid, dat beide, door het organiseren van loterijen, haar inkomsten zoeken te versterken en het lidmaatschap aantrekkelijk te maken.

Over de juistheid van deze veronderstelling heb ik niet te oordeelen. Gelukkig ook. Want, eerlijk gezegd, weet ik te weinig van deze organisaties af, om daar bevoegd toe te zijn. Alleen moet me toch de opmerking uit de pen, dat er tegen het lidmaatschap van de Nederl. Jeugherberg Centrale, althans tegen het gebruik maken van haar tehuizen, uit paedagogisch oogpunt, gelijk trouwens heel begrijpelijk is, voor ons, gereformeerde christenen nogal bezwaren zijn. In dien geest schreef daarover althans Dr Kraan, enkele maanden geleden, eenige artikelen in ons blad. In het voorbijgaan vestig ik daarop even de aandacht.

Doch aangenomen dan, dat er in het algemeen voor ons geen bezwaar is tegen samenwerking met deze beide organisaties, rest de vraag, of het feit, dat ze loterijen organiseren tot versterking van haar inkomsten, ons van het lidmaatschap moet terughouden.

Op die vraag nu, zou ik, hoe beslist ik ook het vonnis over loterij, dat er aan ten grondslag ligt, onderschrijven, niet zonder meer bevestigend durven antwoorden.

Zóó gemakkelijk mogen wij, christenen, het ons ten opzichte van dergelijke ingeslopen misbruiken niet maken. Althans niet tegenover organisaties, die — ik denk hier nu met name aan den A.N.W.B. — zulk een nuttig doel op het oog hebben, en van wier arbeid ook wij elken dag dankbaar profiteeren.

Daarvoor moet ons de roeping om overal waar we kunnen het leven, ook het natuurlijke leven te dienen, te zwaar wegen.

't Zou best kunnen zijn, dat zoo'n misbruik als

de loterij prikkel voor zoo groot-spoedig, aan Een aankomst terughden arbeid loterij moge niet ernstig In beide-lijkheid, waen met ont Tot een hebben we raak van en den, of we ling moeten stuk nation

We zijn den zak, ar of ander v buiten ons te keuren, gemeenscha Anders k A.N.W.B. v aangeteeker maar de n verzel uit dat geval stonds den weg achten

Zoo men uitvoering te werken, nen blijven dat wil in d pelijk — test levendi te herhalen door overli bannen.

B.

Na hetge de nieuwe dogmatisch der christe ook in woo we eerst d welke wijze in de opvr

Het betri daarom me moeten de heele wij hetgeen on eeuwen det Kerk gesch Waarheid

Om te d willen wij steeds geza eenige in verdedigde zelf zien h gene wat s gold en d standpunt

In de eers wai de c er toe b gaan for trent deze schen onze en de the

Dr A. K steeds den tenen gēf nader te fo

„De Chri den inhoud een ware, de valsche om nu ob denken. Er kerk en te aanleiding op het Ch

Natuurlij zaamheid, van nood behulp van Eenzelfd in „De VI

„In dien

1) Dr. H. 112 v.v.).

2) Dr. A. 53-55).